

Õiguskantsler

Hr Hannes Liivak
Tallinna Vangla
talv.info@just.ee

Teie nr

Meie 08.04.2020 nr 7-7/200463/2001980

Kontrollkäik Tallinna Vangla emade ja laste osakonda

Austatud härra direktor

Õiguskantsleri nõunikud külastasid 06.03.2020 Tallinna Vangla emade ja laste osakonda. Külastuse ajal oli osakonnas üks ema aasta ja kolme kuuse lapsega. Nõunikud vaatasid üle osakonna ruumid, vestlesid emaga ning vangla direktori asetäitjaga.

Järgnevad soovitused on suunatud naiskinnipeetavate ja laste õiguste paremale tagamisele eelkõige vangla tavaolukorras toimimise ajal ega eelda täielikku järgimist Vabariigi Valitsuse 12.03.2020 [korraldusega](#) välja kuulutatud eriolukorras ning sellest tingitud täiendavate meetmete¹ kohaldamise ajal vanglas.

Üldine mulje osakonnast oli hea. Siiski tuleks vanglal paremini hoolitseda selle eest, et luua osakonnas võimalikult kodusarnane, laste tervist ja heaolu kaitsev keskkond. Osakonna mängunurk tuleks kohandada ohutumaks, mugavamaks ja arendavamaks. Õuemineku peaks muutma hõlpsamaks. Ametnikud ja töötajad peavad alati esikohale seadma osakonnas olevate laste huvid.

Osakonnas viibiva ema kinnipidamine on olude sunnil kujunenud sisuliselt üksikvangistuse sarnaseks. Vangla peab looma emale rohkem tähenduslikke suhtlemisvõimalusi. Emal peaks olema teiste naistega võrdsed võimalused osaleda sotsiaalprogrammides ning huvi- ja vaba aja tegevustes (nt spordisaali kasutamine, juhendatud treeningud, kunsti- ja käsitööringides osalemine jms). Selleks ajaks peab emal olema võimalik jätta laps sobiva inimese juurde hoida.

I. Lapse kasvukeskkond

[ÜRO Bangkoki reeglite](#) art 51 lg 2 kohaselt peab emaga vanglas viibiva lapse kasvukeskkond olema võimalikult sarnane vabaduses oleva lapse kasvukeskkonnaga. Reeglite art 42 lg 2 sätestab, et vanglarežiim peab olema emade-lastesuhtes paindlik. Ka [Euroopa vanglareeglustiku](#) art 36 lg 3

¹ Tallinna Vangla direktori 19.03.2020 käskkiri nr 1-1/20/11.

ütleb, et väikelapsed tuleb paigutada nende heaolu tagavatesse ruumidesse. [CPT standardite](#) punktis 29 toonitatakse, et eesmärgiks tuleks seada emaga vanglas olevale lapsele lapsekeskse elukeskkonna rajamine, mis oleks vaba vangistuse nähtavatest tunnustest, nagu vormiriietus ja kilisevad võtmed. Euroopa Nõukogu ministrite komitee [soovituste CM/Rec\(2018\)5](#) art 37 näeb muu hulgas ette, et vanglas viibiva lapse kasvukeskkond peaks olema ohutu ning et lapsel oleks vaba juurdepääs õuealale. Soovituste artiklid 46–48 rõhutavad lastega kokku puutuvate vanglaametnike ja töötajate erilise väljaõppe olulisust, nende tähtsat ülesannet laste toetamisel, laste vajaduste austamisel ning laste õiguste esikohale seadmisel.

Osakonnas viibiv ema kurtis, et kuna aknaid avada ei saa, on osakonnas palav, vähe õhku ning madal õhuniiskus. Probleemi möönis ka direktori asetäitja. Emale on antud ventilaator ning vangla kinnitusel on tellitud ka õhuniisutaja.

Osakonna mängunurk tuleks kohandada lastele ohutumaks, mugavamaks ja arendavamaks. See võib tähendada, et põrandapind tuleb täiendavalt katta vaibaga. Kaaluda võiks diivani ja/või kott-toolide soetamist, lapse kasvades tema arengut toetavate mänguasjade muretsemist mängunurka.

Emä väitis, et õue ja tagasi pääsemiseks tuleb tal tihti kaua oodata. Eriti ebamugav on see talvisel ajal, kui toas oodates on lapsel hakanud talveriietes palav ja õues oodates on hakanud külm. Samuti muretses ema, et lapse kasvades võib tekkida vajadus lapsega õuest kiiresti tualetti minna, ent praeguse korralduse juures oleks see keeruline. Ka direktori asetäitja möönis, et ootamist võib ette tulla, kuna töötajaid on vähe ning nad on hõivatud teiste tööülesannetega: näiteks naiste saatmisega tööle, kooli, programmides osalema jms.

Kahjuks ei ole vangla projekteerimisel loodud võimalust, et emad ja lapsed saaksid vabalt ja otse liikuda õuealale. See võimalus vähendanuks ametnike koormust, laste kokkupuudet vangla tavakeskkonnaga ning võimaldanuks emadel ja lastel käia õues vastavalt nende soovile. Juba ühe ema ja lapse saatmine õue ja tagasi on tekitanud mõningaid probleeme. Kui osakonnas on lapsi rohkem, võib emade ja laste õue ja tagasi saatmisele kuluda väga palju ametnike tööaega.

Vanglal tuleks kaaluda võimalust teha ümberehitusi, mis tagaks, et emad ja lapsed saaksid vabalt õue minna. Vanglaametnikel tuleks tööülesannete täitmisel seada esikohale lapse parimad huvid ning pidada lapsega seotud liikumisi teistest ülesannetest tähtsamaks.

II. Ema kinnipidamisrežiim

Emä on koos lapsega osakonnas üksi alates 25.09.2019. Tema ainsaks tegevuseks on lapse eest hoolitsemine. Kord nädalas tuleb osakonda kolmeks tunniks naiskinnipeetav, kes hoiab last ja vestleb emaga. Lapsehoidjat saab ema kasutada ka siis, kui tal on vaja minna nt meditsiiniosakonda.

Töötajatest puutub ema kokku valvuritega, inspektor-kontaktisikuga, sotsiaaltöötaja ja meditsiiniõega. Emä sõnul on need kohtumised formaalsed, ametnikel ja töötajatel on alati kiire ega ole aega süveneda sellesse, kuidas emal tegelikult läheb. Emä tunnistas, et tal on raske taluda rutiinset argipäeva, kus on vaid päevast päeva korduvad lapsega seotud tegevused. Õiguskantsleri nõunikega vesteldes oli emä silmanähtavalt stressis ja rahulolematu. Emä on esitanud vanglale palju kaebusi.

Osakonna olmetingimused on võrreldes tavaosakonnaga mugavamad ning režiim paindlikum. Siiski on emal väga piiratud võimalused enda emotsionaalsete ja sotsiaalsete põhivajaduste rahuldamiseks, mis on mh kuuluvustunde kogemine, võimalus luua ja hoida suhteid, saada teistelt tuge ja tagasisidet jmt. Olude sunnil on ema kinnipidamine kujunenud üksikvangistuse sarnaseks.

Pikaajalise üksikvangistuse kahjulikud mõjud on teaduslikult tõestatud.² Vähesest suhtlusest tekkiv stress võib väljenduda mh selles, et üksikvangistuses inimene on rahutu, kergesti ärrituv ning otsib ükskõik millist (sh negatiivset) tähelepanu ja kontakti – näiteks vanglale pidevalt kaebusi esitades.³ Tuleb arvestada, et ema üksikvangistuse negatiivsed mõjud võivad seada ohtu ka lapse vaimse ja füüsilise tervise, kui ema ei ole võimeline parimal moel lapse eest hoolitsema, väljendama empaatiat, olema toetav ja kannatlik jmt. Seega sõltub ema heaolust suuresti ka lapse heaolu.

Vangla peab looma osakonnas viibivale emale rohkem tähenduslikke suhtlemisvõimalusi. Näiteks võiks naiskinnipeetav, kes last hoiab, käia osakonnas sagedamini. Kaaluda võiks ka võimalust lubada teistel naiskinnipeetavatel emaga suhelda. Teistes riikides kasutatakse sotsiaalse isolatsiooni leevendamiseks ja enesetappude ennetamiseks näiteks kaaskinnipeetavast „kuulaja/sõbra“ meedet.⁴ Selline tugi ja seltsi pakkumine haavatavale või isolatsioonis kinnipeetavale on käsitletav vangla tasustatava tööna, nagu see on erivajadusega kinnipeetavale hooldaja määramisel. Kaaluda võiks võimalust paigutada mõni selleks sobiv naiskinnipeetav emade-laste osakonda, kui seal on vaid üks ema lapsega. Ametnikud ja töötajad peavad emaga pidevalt kontaktis olema ning teda sisuliselt ja empaatiliselt toetama.

Vanglal tuleb jälgida ka seda, et lapse eest hoolitsemise tõttu ei jääks ema ilma võimalusest osaleda vanglas teistele naistele pakutavates taasühiskonnastavates ning huvi- ja vaba aja tegevustes. [ÜRO Mandela reeglite artikli 29 lg 1 p-s \(a\)](#), [ÜRO Bangkoki reeglite art 42 lg-s 2](#) ja [Euroopa vanglareeglitiku art 36 lg-s 2](#) on rõhutatud, et lastega vanglas viibivatele emadele tuleb tagada teiste naistega võrdväärsed võimalused. Selleks peab emale vanglas looma lapsehoiu võimaluse. Ka [CPT standardite p 29](#) ütleb, et lapsehoid vanglas lubab naistel rohkem osaleda töös ja teistes vanglasisestes tegevustes.

Vanglas viibivate emade jaoks on kooselu oma lapsega vaieldamatult elus edasiviivaks jõuks ning oluliseks mõjutajaks õiguskauale teele naasmisel. Samas ei piisa ainuüksi lapse eest hoolitsemisest ja lapsega kiindumussuhte loomisest naise kriminogeensete riskide maandamiseks. Vastupidi, kui võrd lapsega naiskinnipeetav vastutab vanglast vabanedes lisaks enda ka lapse heaolu eest, on äärmiselt oluline, et vangla võimaldaks sarnaselt teiste kinnipeetavatega ka lastega naistele tegevusi (nt õppimist, töötamist, rehabiliteerivates tegevustes osalemist jmt), mis soodustaksid nende sujuvat vabadusse naasmist ja vabaduses hakkamasaamist. Lisaks aitab eri tegevustes osalemine leevendada üksinda emade-laste osakonnas viibiva ema vähesest suhtlusest tekkivaid muresid – stressi, depressiooni, ärevust jmt.

² J. Lobel, P. Scharff Smith (Eds.) *Solitary Confinement: Effects, Practices, and Pathways Towards Reform*. Oxford University Press 2020, lk 129–243; C. Haney. [Restricting the Use of Solitary Confinement](#). *Annual Review of Criminology*, 2018, lk 285–310.

³ L. A. Bassett. [The Constitutionality of Solitary Confinement: Insights from Maslow's Hierarchy of Needs](#). *Health Matrix: The Journal of Law-Medicine*, 2016 Vol 26/1.

⁴ World Health Organization. [Preventing suicide in jails and prisons](#). 2007, lk 15-16.

Emal peaks olema teiste naistega võrdväärsed võimalused osaleda sotsiaalprogrammides ning huvi- ja vaba aja tegevustes. Selleks ajaks peab emal olema võimalik jätta laps sobiva inimese juurde hoida.

Ootan tagasisidet soovitudele 29.05.2020.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise